

LAUSUNTO 9.2.2008

Yhdistyneiden kansakuntien ihmisoikeusneuvoston määräaikaistarkastelu/Suomen raporttiluonnos 28.1.2008

Yleistä

Suomen raportti on sisällöltään seikkaperäinen ja kokonaisvaltainen, mutta jossain määrin epätasainen. Raportissa kiinnitetään laajaa huomiota ihmisoikeusrakenteisiin, lainsäädäntöön ja erilaisiin yleissuunnitelmiin. Teksti on enemmän kertova kuin analysoiva. Esimerkiksi laillisuusvalvojien tehtäviä selostetaan tarkasti, mutta instituutioiden toiminnan laajuus ja tuloksellisuus jäävät epäselviksi. Suomen ihmisoikeusongelmien laajuus ja vakavuus on niin ikään vaikeasti hahmotettavissa, koska raportissa ei esitetä tilastoja nykytilanteesta, esim. syrjintää ja eriarvoisuutta kohdanneiden määrästä eikä trendeistä.

Ihmisoikeusliitto antaa täyden tukensa raportin ensimmäisessä kohdassa esitetylle linjaukselle, jonka mukaan raportin sisällössä keskitytään YK:n sopimusvalvontaelinten Suomea koskevissa päätelmissään esille nostamiin kysymyksiin sekä niihin ihmisoikeuksia edistäviin lupauksiin, jotka Suomi antoi kansallisessa sitoumuksessaan huhtikuussa 2006 asettuessaan ehdolle ihmisoikeusneuvoston jäsenyyttä varten. Käsillä oleva luonnos ei kuitenkaan vielä vastaa tätä linjausta, ja erityisesti sopimusvalvontaelinten maakohtaisia johtopäätöksiä ja yksilövalituksiin antamia ratkaisuja tulisi kommentoida tarkemmin, selostaen mihin toimenpiteisiin ne ovat kansallisesti antaneet aihetta. Liiton mielestä raporttia olisi tämän periaatelinjauksen ulkopuolelle jääviltä osin mahdollista keven-tää, mm. sisällyttämällä siihen viittauksia sopimusvalvontaelimille laadittuun Suomen *core document* –asiakirjaan.

Ihmisoikeusongelmiin ei raportissa juurikaan esitetä konkreettisia ratkaisuehdotuksia eikä mahdollisia päätettyjä toimenpiteitä ongelmien poistamiseksi esitellä. Viittaukset lainsäädännön kehittämistä ja vaikutusten analysoinnista ovat tätä ajatellen turhan epätasällisia. Ihmisoikeusliitto esittää, että raporttiin sisällytetään konkreettiset toimenpide-ehdotukset ja/tai ilmoitetaan, ettei Suomen hallitus ole valmistellut toimenpiteitä kyseisten ongelmakohtien osalta. Samalla raportissa voidaan todeta, että Suomesta puuttuu ihmisoikeuspolitiikan koordinointi.

TSS-oikeudet ja oikeuksien nykyinen resursointi ja siihen liittyvät ongelmat ovat raportissa jääneet lähes kokonaan käsittelemättä. Sen sijaan kerrotaan meneillään olevasta kunta- ja palvelurakennemuutoksesta, joka mahdollisesti tarkoittaisi tehokkaampaa resurssien käyttöä.

Viitekehys ja ihmisoikeusrakenteet

Suomen raportissa kerrotaan varsin tarkasti valtion ihmisoikeuksien viitekehystä. Ministeriöiden toimivaltaa ja velvollisuuksia ei käsitellä, eikä valtion ja kunnan suhdetta ihmisoikeuksien toteuttamiseksi ole tekstistä helppoa hahmottaa. Näiltä osin raporttia voitaisiin kehittää. Tässä yhteydessä raportista puuttuu maininta kansalaisjärjestöjen toiminnasta. Tämä voitaisiin sijoittaa uuden otsikon alla (esim. kohdan 46 jälkeen). Ihmisoikeuksien viitekehystä hahmottelevan otsikon alla olisi syytä myös lisätä toteamus siitä, ettei Suomeen ole perustettu ns. Pariisin periaatteiden mukaista riippumattonta ja pluralistista kansallista ihmisoikeusinstituutiota ihmisoikeusjärjestöjen tekemistä esityksistä huolimatta.

Oikeuslaitosta ja/tai kansallista oikeuskäytäntöä hahmottavassa kohdassa voitaisiin mainita Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen useista ratkaisuksista koskien oikeudenkäynnin kestoa sekä oikeudenkäynnin toisesta selkeästä ongelmasta, nimittäin oikeudenkäynnin kalleudesta.

Valtuutettujen toimintaa koskevaa osiota voisi kehittää analyttisemmaksi siitä huolimatta, että kohdassa 44 käsitellään yhdenvertaisuuslainsäädännön uudistusta. Ainakin seksuaalivähemmistöjen ja uskonnollisten vähemmistöjen puuttuminen vähemmistövaltuutetun mandaatista on seikka, joka voitaisiin tuoda spesifisti esiin.

Kohdassa 45 käsitellään valtioneuvoston selontekoa Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. Tässä olisi syytä tuoda esille se, miten muut, kuin selontekoa koordinoivat ministeriöt kytkeytyvät selonteon laatimiseen ja toisaalta sen seurantaan.

Lapset ja nuoret

Kohdassa 16 kerrotaan, että lapsen huostaanottoa koskeva päätöksenteko kuuluu hallinto-oikeudelle siitä huolimatta, ettei asiassa ole kyse viranomaisen päätöksestä valittamisesta. Kaikki muut lapsen oikeuksia koskevat perheoikeudelliset päätökset tehdään kärjäoikeudessa. Ihmisoikeusliiton näemyksen mukaan olisi lapsen edun mukaista, että myös huostaanottopäätökset tehtäisiin yleisissä tuomioistuimissa.

Kohdassa 68 kerrotaan, että uudessa vankeuslaissa ja tutkintavankeuslaissa viitataan lapsen edun käsitteeseen. Sanotaan, ettei kaikkien nuorten tiukkaa erillään pitämistä aikuisista voida pitää kaikissa tilanteissa voida pitää nuoren edun mukaisena. Lapsen etuun viittaaminen edellyttää aina lapsen edun määrittämistä laissa.

Kansainvälisten ihmisoikeussopimusten ratifiointi ja varaumat

Kohdassa 59 mainitaan, että tarkoituksena on poistaa esteet ILO:n alkuperäiskansasopimuksen n:o 169 ratifioinnilta. Kun saamelaisten maa-oikeuksien ratkaisemisesta kansallisen lainsäädännön kautta annettiin selvä lupaus Suomen hakiessa ihmisoikeusneuvoston jäsenyyttä, tässä kohdassa tulisi päästä pitemmälle ja esittää selviä sisällöllisiä sitoumuksia.

Raportissa tulisi käsitellä myös sitä, miksi Suomi ei ole ratifioinut YK:n yleissopimusta siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksista. Lisäksi olisi syytä mainita suhtautumisesta Pohjoismaiseen saamelaisopimukseen, erityisesti siitä miten ja millä aikataululla sopimus on tarkoitus yhteistyössä kansallisten saamelaiskäräjien kanssa saattaa hallitusten allekirjoitettavaksi ja saamelaiskäräjien hyväksyttäväksi. Varaumien osalta olisi syytä mainita Suomen tekemistä varaumista, jotka, Ihmisoikeusliiton näkemyksen mukaan, tulisi pyrkiä poistamaan.

Kansainvälisten ihmisoikeusmekanismien osalta liitto pitää erittäin suotavana, että 105 kohdan jälkeen mainittu tarkoitus lisätä Suomen tuki ihmisoikeusvaltuutetun toimistolle kirjataan raporttiin selkeästi.

Saamelaisten oikeudet

Kohdassa 58 mainitaan, että ”...saamelaistoimikunnan tuli tehdä asiassa ehdotus. Kun asiassa ei voitu edetä toimikunnan ehdotuksen...pohjalta, jatkettiin hankkeen kehittelyä virkatyönä”. Tässä yhteydessä olisi hyvä selvittää, mikä toimikunnan ehdotuksessa oli Suomen valtion näkemyksen mukaan ongelmallista. YK:n ihmisoikeuskomitean Suomea koskevien päätelmien ja yksilövalitusratkaisujen (ml. Äärelä ja Näkkäljärvi v. Suomi) johdosta tulisi selvittää, miten estetään pohjoisimpien metsien hakkuiden ja kaivostoiminnan haitalliset vaikutukset saamelaiselle poronhoidolle, miten turvataan saamelaisen poronhoidon ja elämänmuodon elinvoimaisuus ja miten valtion budjettiin varattavin määrärahoihin voidaan korvata yksityisten tahojen mahdolliset taloudelliset menetykset annettaessa täysimääräinen suoja saamelaisten alkuperäiskansaoikeuksille. Suomen toiminta YK:n alkuperäiskansajulistuksen aktiivisena tukijana tulisi tuoda esiin, ja samalla selvittää miten julistuksen mukaisesti Suomi aikoo kunnioittaa ja lainsäädännössään vahvistaa saamelaisten itsemääräämisoikeutta kansana.

Romanikerjäläiset

Raportissa ei ole mainintaa romanikerjäläisistä. Ihmisoikeusliitto ehdottaa, että asia otetaan esille tässä yhteydessä, vaikka tilanne kansallisesti onkin uusi ja vielä epäselvä. Asian nostaminen esille Suomen määräaikaistarkastelun yhteydessä olisi kuitenkin tarpeellista ja perusteltua tilanteen laajuuden ja siihen liittyvien vakavien ihmisoikeusongelmien ja uhkien vuoksi.

Helsingissä 11.2.2008

(allekirjoitus)
Tuomas Ojanen
Puheenjohtaja

(allekirjoitus)
Kristiina Kouros
Pääsihteeri